

DE VOORLOPIGE AANHOUDING BIJ DE COMMISSIE VOOR DE VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING TE ANTWERPEN. BEGRIP, DOEL, CIJFERS EN SUGGESTIES

LUC VAN HEMEL

Aan de vooravond van mijn op ruststelling wil ik, na een loopbaan als parketmagistraat van om en bij de 35 jaar, vanuit mijn praktische ervaring een bijdrage schrijven over de problematiek van de voorlopige aanhouding bij de Commissie voor de voorwaardelijke invrijheidstelling te Antwerpen. Hiermee hoop ik vooral de minder ingewijden iets meer inzicht te verschaffen in de materie en misschien een kleine bijdrage te leveren tot een nog betere wetgeving. Tot dusver werd mijn opzet om iets gelijkaardigs te schrijven steeds doorkruist door een grote werklast van parketdossiers.

De voorlopige aanhouding is een hechtenistitel uit de huidige wetgeving op de voorwaardelijke invrijheidstelling¹ die met ingang van 1 maart 1999 in de plaats is getreden van de roemruchte oude wet Lejeune van 31 mei 1888.² Ook in de wet Lejeune, meer bepaald artikel 6, was reeds de mogelijkheid voorzien van de voorlopige aanhouding van "de voorwaardelijk in vrijheid gestelde" door de procureur des Konings "bij de rechtbank in wier gebied hij zich bevindt". De voorlopige aanhouding uit deze wetgeving werd echter bij mijn weten en ervaring (op het parket te Antwerpen) slechts zeer uitzonderlijk, om niet te zeggen bijna nooit toegepast. Over deze voorlopige aanhouding (waaraan geen wettelijke termijn was verbonden - de procureur des

Konings diende wel de minister van Justitie er onverwijld kennis van te geven), besliste uiteindelijk de minister van Justitie, toen nog zelfstandig bevoegd over zowel het toestaan van de voorwaardelijke invrijheidstelling (hierna verder V.I. genoemd) mits naleving van de alom gekende, ook thans nog geldende algemene tijdsvoorwaarden van het ondergaan hebben van 1/3 van de straf, 2/3 in geval van wettelijke herhaling (bij niet levenslange vrijheidsbenemende straf), als over het herroepen ervan.

In de huidige wetgeving, meer bepaald in artikel 11 van de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling (hierna verder V.I.-wet genoemd), wordt voorzien dat de voorlopige aanhouding van de voorwaardelijk in vrijheid gestelde veroordeelde (V.I.-gestelde) kan bevolen worden door de procureur des Konings bij de rechtbank in het rechtsgebied waar hij (de V.I.-gestelde) zich bevindt en dit in de gevallen waarin overeenkomstig artikel 10 van de wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (C.V.I.-wet) de V.I. kan herroepen worden. Dit zijn:

1. een in verdenkingstelling (door een onderzoeksrechter in het kader van een door de procureur des Konings gevorderd gerechtelijk onderzoek) gedurende de proeftijd van de V.I. wegens nieuwe strafbare feiten, of niet-naleving van de bijzondere voorwaarden opgelegd in de beslissing tot V.I. van de commissie voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (hierna verder de V.I.-commissie genoemd);
 2. een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wegens een misdaad of wanbedrijf gepleegd tijdens de proeftijd van de V.I.;
 3. indien de V.I.-commissie van oordeel is dat de V.I.-gestelde de fysieke integriteit van derden ernstig in gevaar brengt en voor zover geen andere geschikte maatregel kan worden genomen.³
- 3 In de wet Lejeune waren noch voor de voorlopige aanhouding, noch voor de herroeping van de V.I. criteria voorzien behoudens de (van rechtswege) herroeping in geval van een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wegens een misdaad of wanbedrijf gepleegd vóór het verstrijken van de proeftijd.

* O.M. bij de V.I.-commissie te Antwerpen

1 Wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964 (B.S. 2 april 1998, 10.017 e.v.); wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (B.S. 2 april 1998, 10.041 e.v.); K.B. van 10 februari 1999 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling (B.S. 23 februari 1999, 5.270 e.v.).

2 B.S. 3 juni 1888.

Het is wellicht niet overbodig om in het kort even de andere voorlopige-hechtenistitels uit onze strafwetgeving te overlopen omdat er in dit verband nogal wat begripsverwarring bestaat.

Eerst en vooral is er natuurlijk het klassieke, meest voorkomende *bevel tot aanhouding* (ook aanhoudingsbevel of -mandaat genoemd) uit de wetgeving op de voorlopige hechtenis dat wordt verleend door de onderzoeksrechter in het kader van een gerechtelijk onderzoek gevorderd door de procureur des Konings, waarna binnen de vijf dagen en vervolgens telkens binnen de maand de raadkamer deze voorlopige hechtenis(titel) dient te handhaven opdat de verdachte zou aangehouden kunnen blijven.⁴ Ingevolge een zeer recente wetwijziging⁵ zal evenwel de raadkamer voor bepaalde ernstige misdrijven, namelijk diegene waarop artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden niet van toepassing is, voortaan slechts om de drie maanden uitspraak moeten doen over het handhaven van de voorlopige hechtenis.

Ook voorzien in de wet betreffende de voorlopige hechtenis, meer bepaald in artikel 33, §2, doch zich situerend in een gans andere fase van de procedure, is de *onmiddellijke aanhouding* die de hoven en rechtbanken, op vordering van het openbaar ministerie, kunnen gelasten in geval van veroordeling tot een hoofdgevangenisstraf van minstens één jaar of tot een zwaardere straf, zonder uitstel, wanneer te vreezen valt dat de beklaagde of beschuldigde zich aan de uitvoering van deze straf zal pogen te onttrekken. Indien op verzet of hoger beroep deze straf verminderd wordt tot minder dan één jaar kan het hof of de rechtbank desalniettemin met eenpa-

righeid van stemmen de onmiddellijke aanhouding handhaven.⁶

Niet voorzien in de wet betreffende de voorlopige hechtenis maar wel in de artikelen 247 t/m 250 van de "Algemene Wet van 18 juli 1977 inzake douane en accijnzen"⁷ is het *bevel tot aanhouding*, ook te verlenen door de onderzoeksrechter op vordering van de procureur des Konings, *en de voorlopige hechtenis als gevolg hiervan inzake douane en accijnzen*. Het gaat hier om een zeer bijzondere procedure tijdens dewelke, eens het bevel tot aanhouding verleend, de voorlopige hechtenis gehandhaafd blijft (zonder tussenkomst van de raadkamer) voor zover binnen de 14 dagen van het bevel tot aanhouding door of namens het Bestuur van douane en accijnzen haar vordering voor de correctionele rechtbank aanhangig werd gemaakt en aan de verdachte betekening ervan gegeven. Zo binnen deze termijn geen dergelijke dagvaarding aan verdachte werd betekend is de procureur des Konings verplicht deze in vrijheid te stellen.⁸

De voorlopige aanhouding uit de V.I.-wetgeving is voornamelijk een middel om een V.I.-gestelde die op een schromelijke wijze zijn bijzondere voorwaarden niet naleeft, voorlopig even uit de samenleving te halen ter verzekering van de openbare veiligheid en ter voorkoming van nieuwe misdrijven. Hiervan kan onder andere sprake zijn wanneer de V.I.-gestelde zich bijvoorbeeld geheel aan de maatschappelijke begeleiding van zijn justitieassistent onttrekt - en aldus oncontroleerbaar of zelfs totaal spoorloos wordt -, zich onttrekt aan een gespecialiseerde residentiële of ambulante begeleiding, hervalt in een ernstige drug- of andere verslaving, of gewoonweg geen gevolg geeft aan een oproeping om

4 Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis (B.S. 14 augustus 1990), meer in het bijzonder de artikelen 16 t.e.m. 25.

5 Wet van 31 mei 2005 tot wijziging van de wet 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor de onwerkzame voorlopige hechtenis, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis en van sommige bepalingen van het Wetboek van strafvordering (B.S. 16 juni 2005), meer in het bijzonder de artikelen 7 en volgende.

6 Zie R. VAN CAMP, "Onmiddellijke Aanhouding" in X., *Strafrecht en strafvordering - Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen België.

7 B.S. 21 september 1977.

8 Zie R. VAN CAMP, "Voorlopige Hechtenis inzake Douane en Accijnzen" in X., *Strafrecht en Strafvordering - Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen België.

vanuit vrijheid op een zitting van de V.I.-commissie te verschijnen - en hierdoor verder dreigt af te glijden en aldus een ernstig en acuut gevaar op recidive oplevert. De V.I.-gestelde zal dan binnen de maand (artikel 13 van de C.V.I.-wet) onder de banden van deze voorlopige aanhouding opgeroepen worden op een zitting van de V.I.-commissie.

De V.I.-commissie heeft bij voorlopige aanhouding drie mogelijkheden: zij kan de V.I. *herroepen* in de in artikel 10 van de C.V.I.-wet voorziene gevallen (zie hiervoor) waardoor het strafrestant van de veroordeling(en) op het ogenblik van de V.I. terug in uitvoering komt; zij kan de V.I. *herzien* (artikel 12 van de C.V.I.-wet); of zij kan beslissen de V.I. *niet te herroepen, noch te herzien*, in welk geval de voorlopige aanhouding wordt opgeheven en de V.I.-gestelde in vrijheid wordt gesteld onder dezelfde voorwaarden als voorheen.

Bij een herziening van de V.I. zullen de bijzondere voorwaarden worden aangepast, bijkomende voorwaarden worden opgelegd of de voorwaarden worden verscherpt, door bijvoorbeeld in plaats van een ambulante, een residentiële gespecialiseerde behandeling op te leggen.

Dikwijls is de tijd om een nieuwe reclasseringsspiste voor te bereiden en te operationaliseren gedurende de periode van de voorlopige aanhouding te kort. De V.I.-commissie dient immers overeenkomstig artikel 13 van de C.V.I.-wet binnen de maand na de tenuitvoerlegging⁹ van dat bevel tot voorlopige aanhouding een beslissing te nemen. Daarom is in hetzelfde artikel voorzien dat de V.I.-commissie in dat geval een schorsing van de V.I. kan gelasten die maximaal twee maanden kan duren te rekenen vanaf de datum waarop het bevel tot voorlopige aanhouding is uitgevoerd.¹⁰ Heeft de V.I.-commissie binnen deze termijn geen beslissing genomen dan wordt de V.I.-gestelde opnieuw in vrijheid

gesteld onder dezelfde voorwaarden als voorheen.

De schorsing van de V.I. (artikel 11 van de C.V.I.-wet) kan door de V.I.-commissie ook zonder voorafgaande voorlopige aanhouding van de procureur des Konings gelast worden. Zij kan dit doen op een zitting waarop de V.I.-gestelde werd opgeroepen en al dan niet aanwezig is. Is hij aanwezig dan wordt de beslissing onmiddellijk (ter zitting) ten uitvoer gelegd door het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie en wordt betrokkene onmiddellijk opnieuw opgesloten. Is hij niet aanwezig dan zal de beslissing ten uitvoer moeten gelegd worden bij middel van een bevel tot gevangenneming, na het eventueel seinen (signalering) daartoe in het R.I.B. (Recherche- en Informatiebulletin), het vroegere C.S.B. (Centraal Signalementenblad), van de Federale Politie te Brussel.

Binnen een termijn van twee maanden vanaf de tenuitvoerlegging van de beslissing van schorsing van de V.I. dient de V.I.-commissie een beslissing te nemen. Heeft de V.I.-commissie binnen deze termijn geen beslissing genomen dan wordt de V.I.-gestelde, zoals in het geval van de voorlopige aanhouding, onmiddellijk opnieuw in vrijheid gesteld onder dezelfde voorwaarden als voorheen.

Voor een meer gedetailleerde toelichting van het geheel van de V.I.-wetgeving, de verschillende procedures en de samenstelling en werking van de V.I.-commissies kan verwezen worden naar de website van de F.O.D. Justitie.¹¹

Aangezien de voorlopige aanhouding onder de huidige wetgeving, in tegenstelling tot vroeger onder de wet Lejeune, regelmatig wordt toegepast, vatte ik eind 2001 in de schoot van de V.I.-commissie te Antwerpen het plan op om cijfermatig de gegevens bij te houden van alle voorlopige aanhoudingen van de door deze commissie

9 Cass. 19.6.2001, *Arresten van het Hof van Cassatie* 2001, nr. 379, 1231.

10 Cass. 25.1.2000, *Arresten van het Hof van Cassatie* 2000, nr. 65, 211.

11 <http://www.just.fgov.be>: Organisatie - Administratieve rechtscolleges: o.m. "Basisbegrippen van de voorwaardelijke invrijheidstelling".

V.I.-gestelden. Deze bevindingen hebben hoege- naamd niet de pretentie om statistisch veralgemeenbare conclusies op te leveren, temeer omdat ze slechts een beperkte groep V.I.-gestelden betreffen en dan nog maar alleen afhangend van de V.I.-commissie te Antwerpen. Het cijfermateriaal werd echter wel nauwkeurig bijgehouden.

De registratie over de periode van december 2001 tot en met maart 2005, hetzij 40 maanden, leverde de volgende resultaten op.

TABEL 1: AANTAL VOORLOPIGE AANHOUDINGEN CVI ANTWERPEN IN DE PERIODE DECEMBER 2001 - MAART 2005

December 2001	6
2002	45
2003	45
2004	49
Januari - maart 2005	7
TOTAAL	152

TABEL 2: AANTAL VOORLOPIGE AANHOUDINGEN CVI ANTWERPEN OPGESPLITST NAAR BEVOEGD PARKET

Uitgevaardigd door procureur des Konings te:	
Antwerpen	57
Brugge	7
Brussel	6
Dendermonde	7
Gent	17
Hasselt	17
Ieper	1
Leuven	4
Mechelen	6
Tongeren	18
Turnhout	11
Veurne	1
TOTAAL	152

De tabellen 1 en 2 geven het aantal voorlopige aanhoudingen weer en behoeven niet veel toelichting. Tabel 1 toont een vrij grote constante qua aantal voorlopige aanhoudingen per jaar. Het totaal aantal voorlopige aanhoudingen over de weerhouden 40 maanden houdt een

gemiddelde in van 3,8 of met andere woorden bijna 4 voorlopige aanhoudingen per maand.

Voorlopig is het overeenkomstig artikel 11 van de huidige V.I.-wet nog altijd zo dat het de procureur des Konings is (van het parket) bij de rechtbank in het gerechtelijk arrondissement waar de V.I.-gestelde zich bevindt, die uitsluitend bevoegd is om een voorlopige aanhouding te bevelen (onder de verplichting om de bevoegde V.I.-commissie daarvan onmiddellijk in kennis te stellen, wat doorgaans gebeurt via het openbaar ministerie bij die commissie). Het is trouwens ook de procureur des Konings (van het parket) bij de rechtbank in het gerechtelijk arrondissement waar de V.I.-gestelde zich bij zijn V.I. vestigt die, volgens artikel 7 van de V.I.-wet (alhoewel hierin op een enigszins verwarrende wijze de term "openbaar ministerie" wordt gebezigd) en de omzendbrief nr. COL 9/99 van 17 mei 1999 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling,¹² belast is met de controle op de V.I.-gestelde. Dit behelst meer in het bijzonder het toezicht op de naleving van de algemene voorwaarde om geen nieuwe strafbare feiten te plegen en van de (positioneel controleerbare) bijzondere voorwaarden. De bevoegde procureur des Konings wordt hiervoor onmiddellijk na de V.I.-beslissing aangeschreven door het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie.

Een verdere analyse van de cijfergegevens leert dat in het merendeel der gevallen, namelijk 87 van de 152, het bevel tot voorlopige aanhouding weliswaar wordt uitgevaardigd door de procureur des Konings van het parket, zoals de wet het voorschrijft, maar op initiatief en verzoek van het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie. Dit is eigenlijk niet meer dan normaal omdat het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie, mede aan de hand van de begeleidingsrapporten van de justitieassistenten die belast zijn met de maatschappelijke begeleiding van de V.I.-gestelden, het meest volledige zicht heeft op hun alge-

¹² <http://www.just.fgov.be>: Rechtsbronnen - Omzendbrieven.

meen gedrag en de naleving van alle door de V.I.-commissie opgelegde bijzondere voorwaarden, zoals bijvoorbeeld ook het volgen van een gespecialiseerde residentiële of ambulante begeleiding. Zou het dan maar niet meer dan normaal zijn dat ook het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie, dat uiteindelijk toch wordt waargenomen door een volwaardige (eerste) substituut van de procureur des Konings met al zijn bevoegdheden, ook de bevoegdheid zou toegewezen krijgen om een bevel tot voorlopige aanhouding te verlenen (in dit geval over het hele land)? Deze (eerste) substituut blijft trouwens tijdens de uitoefening van zijn mandaat deel uitmaken van het kader van het parket van zijn procureur des Konings en keert na zijn tijdelijke opdracht bij de V.I.-commissie (daartoe aangevoerd door de Procureur-generaal) terug naar het parket van die procureur des Konings.

Alhoewel daarvoor eveneens een lans gebroken werd in schriftelijke bemerkingen van de verschillende Nederlandstalige V.I.-commissies aan de Minister van Justitie en aan de Voorzitters van Kamer en Senaat aangaande de op stapel staande wetsontwerpen betreffende de strafuitvoeringsrechtbanken en betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden¹³ en zelfs in publicaties van magistraten en andere rechtspractici die nauw betrokken zijn bij de toepassing van de huidige V.I.-wetgeving,¹⁴ werd met deze bemerkingen tot dusver blijkbaar geen rekening gehouden.

Bovendien zou het ten zeerste aangewezen zijn dat in de nieuwe wet bepaald wordt dat er bij elke voorlopige aanhouding een overleg moet zijn tussen de procureur des Konings van het

parket en het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie. Alhoewel er thans al vaak met elkaar contact wordt opgenomen is het toch ook al gebeurd dat een (substituut) procureur des Konings van een parket, zonder raadpleging van het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie, een bevel tot voorlopige aanhouding uitvaardigde omdat bijvoorbeeld de bijzondere voorwaarde van verbod van druggebruik en -bezit werd overtreden enkel en alleen door het bezit van een 'joint' of een andere minieme gebruikshoeveelheid soft drugs, daar waar de betrokken V.I.-gestelde voor het overige tot dan een quasi perfect V.I.-traject had afgelegd. Gevolg van deze voorlopige aanhouding voor de V.I.-gestelde: werk kwijt en een voor het grootste gedeelte goed lopende reclassering terug naar af! Ook werd bijvoorbeeld door een substituut van een plaatselijk parket autonoom doch op een m.i. al even inopportune wijze een bevel tot voorlopige aanhouding verleend ten laste van een persoon waartegen ook reeds een bevel tot aanhouding bestond (of was gevorderd) voor nieuwe strafbare feiten maar die door de onderzoeksrechter of raadkamer/kamer van inbeschuldigingstelling onder voorwaarden werd vrijgelaten.

Meestal, tenzij het om zeer zware strafbare feiten gaat die tegelijkertijd ook een overtreding van een bijzondere (verbods)voorwaarde uitmaken en/of niet betwist worden, zal de V.I.-commissie in dergelijke zaken - het rechtsbeginsel indachtig dat iedereen geacht wordt onschuldig te zijn zolang hij niet veroordeeld is - toch de definitieve beslissing ten gronde van het strafgerecht afwachten vooraleer zelf een beslissing in de één of andere richting te nemen. In ieder geval beschikt men tijdens de voorlopige hechtenis in het kader van een gerechtelijk onderzoek wegens nieuwe strafbare feiten nog niet over een definitieve veroordeling (en bewijs van schuld) die zou toelaten de V.I. te herroepen. Evenmin zijn de V.I.-gestelde en de V.I.-commissie trouwens op dat ogenblik - niet wetende hoe lang de voorlopige hechtenis nog zal duren - in staat om een nieuwe reclassering op punt te stellen. Bij vrijlating onder voorwaarden is een bevel tot voorlopige aanhouding m.i. dan weer een in finaliteit compleet tegenstrijdige beslissing met

13 <http://www.senate.be>: Rubriek "Voor wie verder wil gaan" - Wetgevingsdossiers - Nrs. 3-1127/1 en 3-1128/1 - 2004/2005.

14 M. DE SWAEF en R. PERRIËNS, "De voorstellen van de subcommissie strafuitvoeringsrechtbanken" in I. AERTSEN, K. BEYENS, S. DE VALCK en F. PIETERS (eds.), *De Commissie Holsters buitenspel? De voorstellen van de commissie Straftuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting*, Brussel, Uitgeverij Politeia, 2004, 85.

die van de onderzoeksrechter of het onderzoeks-gerecht.

De procureur des Konings van het parket zou eigenlijk maar autonoom mogen beslissen indien hij geen tijdig contact kan leggen met het openbaar ministerie bij de V.I.-commissie.

TABEL 3: GRONDEN VAN DE VOORLOPIGE AANHOUDINGEN

Bijzondere voorwaarden	
- + fysieke integriteit: 13	
- + in verdenkingstelling: 10	
- + definitieve veroordeling: 7	142
In verdenkingstelling	7
Fysieke integriteit	2
Definitieve veroordeling	1
TOTAAL	152

Tabel 3 geeft weer dat het grootste aantal voorlopige aanhoudingen, namelijk 142 van de 152, veroorzaakt wordt door het niet naleven van de bijzondere voorwaarden, al dan niet gepaard gaande met andere gronden. Het gaat *in casu* hoofdzakelijk om V.I.-gestelden die zich geheel onttrekken aan de begeleiding van hun justitieassistent (en/of geen gevolg geven aan de oproeping om vanuit vrijheid voor de V.I.-commissie te verschijnen) of zelfs totaal spoorloos zijn, of om V.I.-gestelden die een residentiële behandeling afbreken en de inrichting verlaten (meestal zonder opgave van nieuw adres en om die reden ook dienen geseind of gesignaleerd in het R.I.B.) of die, omdat zij flagrant de huisregels niet meer respecteren, uit de inrichting worden ontslagen doch voorafgaandelijk voorlopig worden aangehouden om te vermijden dat zij stuurloos terug in de maatschappij zouden belanden (na overleg tussen inrichting, justitieassistent, de V.I.-commissie, het openbaar ministerie en de plaatselijke procureur des Konings).

De grond tot voorlopige aanhouding "het ernstig in gevaar brengen van de fysieke integriteit van derden" wordt meestal ingeroepen in het geval een V.I.-gestelde, vaak in een slecht lopende partnerrelatie, zodanig ernstige, al dan niet strafbare (die echter geen gerechtelijke aanhouding recht-

vaardigen) bedreigingen uit tegenover zijn partner dat kan geveesd worden voor een uiteindelijk slechte afloop met daadwerkelijke aantasting van de fysieke integriteit.

Een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wegens een misdaad of wanbedrijf gepleegd tijdens de proeftijd kan aanleiding geven tot een voorlopige aanhouding wanneer bijvoorbeeld iemand die onder de banden van een aanhoudingsmandaat veroordeeld werd tot een vrij korte gevangenisstraf (bijvoorbeeld 8 maanden), ingevolge de huidige vigerende ministeriële omzendbrieven bijna onmiddellijk na zijn veroordeling in aanmerking komt voor een voorlopige invrijheidstelling. Een dergelijke voorlopige aanhouding heeft als doel ofwel de V.I. te laten herroepen en te beletten dat betrokkene voordien nog zou vrijkomen, ofwel, indien men de V.I. ondanks alles toch nog zou willen herzien onder nieuwe en/of strengere bijzondere voorwaarden of zelfs gewoon verder zou willen laten lopen onder de reeds bestaande bijzondere voorwaarden, te verhinderen dat betrokkene, na een veroordeling wegens een toch relatief ernstig misdrijf en na twee maanden van de maatschappij en zijn begeleiding te zijn afgesneden geweest (met waarschijnlijk ook werkverlies tot gevolg), in vrijheid zou gelaten worden zonder zich te hebben moeten verantwoorden voor de V.I.-commissie en zonder dat in een nieuwe reclasseringspiste is voorzien.

Bij zware veroordelingen, al dan niet onder de banden van het aanhoudingsbevel, zal de oproeping doorgaans geen voorlopige aanhouding vergen omdat de oproeping van de V.I.-gestelde in (eventuele) herroeping van zijn V.I. zal kunnen geschieden vanuit detentie ingevolge juist de tenuitvoerlegging van de nieuwe veroordeling bij het in kracht van gewijsde gaan ervan.

TABEL 4: BESLISSINGEN GENOMEN DOOR DE V.I.-COMMISSIE NAAR AANLEIDING VAN DE VOORLOPIGE AANHOUDINGEN

Onmiddellijke herroeping	36
Herroeping na schorsing	21
Onmiddellijke herziening	32
Herziening na schorsing	29
Geen herroeping of herziening (onmiddellijk)	26
Geen herroeping of herziening na schorsing	5
Onmiddellijk vrij i.o. OM-CVI	2
Vrij ingevolge	
beslissing onbevoegdheid CVI	1
TOTAAL	152

Tabel 4 geeft een overzicht van de beslissingen die als gevolg van een voorlopige aanhouding door de V.I.-commissie te Antwerpen werden genomen, met name herroeping van de V.I., herziening van de V.I. of geen herroeping en herziening van de V.I. en dus, in dit laatste geval een voortzetting van de V.I. onder de reeds bestaande bijzondere voorwaarden.

Deze drie soorten beslissingen kunnen genomen worden ofwel onmiddellijk, binnen de termijn van één maand na de voorlopige aanhouding, ofwel nadat er binnen die maand eerst een soort tussenbeslissing, namelijk de schorsing van de V.I., is genomen waardoor de termijn verlengd wordt tot maximaal twee maanden na de voorlopige aanhouding. Uit deze tabel kunnen we afleiden dat van de 152 voorlopige aanhoudingen er toch 57, hetzij meer dan één derde, aanleiding hebben gegeven tot een herroeping van de V.I. en 61 tot een herziening van de V.I. (met een aanpassing of verzwaring der bijzondere voorwaarden). In 31 gevallen besliste de V.I.-commissie dat er zich geen herroeping en herziening opdroeg en dat de V.I. gewoon kon blijven doorlopen onder de reeds bestaande bijzondere voorwaarden.

In 2 gevallen gaf ik zelf als openbaar ministerie bij de V.I.-commissie onmiddellijk opdracht tot invrijheidstelling van de voorlopig aangehouden omdat, in het ene geval het bevel tot voorlopi-

ge aanhouding niet binnen de 24 uur in de strafinrichting aan betrokkene was betekend geworden en, in het andere geval de onderzoeksrechter de door hem in verdenking gestelde persoon onder voorwaarden had vrijgelaten en de plaatselijke procureur des Konings desalniettemin betrokkene alleen op grond van deze in verdenkingstelling voorlopig had aangehouden (zie hierboven).

Het geval waarin de V.I.-commissie zich onbevoegd verklaarde betrof een voorlopige aanhouding waarin als grond de niet-naleving van de bijzondere voorwaarden werd opgegeven daar waar hier geen sprake van was en betrokkene, n.a.v. het weghalen door zijn echtgenote van huisraad uit de echtelijke woonst, weerspanning was geweest tegenover de politie, bedreigingen had geuit en vernielingen aangebracht zonder dat hieraan echter een gerechtelijk onderzoek met in verdenkingstelling was te pas gekomen en men hier hoogstens had kunnen gewagen van het ernstig in gevaar brengen van de fysieke integriteit van derden.

Een belangrijke vaststelling in tabel 4 is ook dat van de 152 voorlopige aanhoudingen er (21+29+5 =) 55, of ruim één derde van het totale aantal, aanleiding hebben gegeven tot een schorsing van de V.I., met andere woorden een verlenging van de termijn van voorlopige aanhouding van één maand tot maximaal twee maanden teneinde nieuwe reclasseringspistes qua woonst, gespecialiseerde begeleiding en tewerkstelling op punt te kunnen stellen. In 34 van deze 55 schorsingen van de V.I. kon nog een herziening van de V.I. bewerkstelligd worden doch in niet minder dan 21 gevallen diende de V.I. herroepen te worden.

Wat stellen we echter vast in het wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden? Dat de termijnen van voorlopige aanhouding en schorsing van de V.I. verkort worden tot respectievelijk 5 dagen en één maand! Natuurlijk is de bedoeling hiervan dat geen misbruik (meer?) zou kunnen gemaakt worden van de termijnen van een voorlopige wederopsluiting van een V.I.-gestelde om zijn toestand des-

gevallend nog te kunnen herzien. De praktijk van de vigerende V.I.-wetgeving heeft nochtans, zoals ook moge blijken uit de hiervoor besproken cijfers van tabel 4, overduidelijk aangetoond dat de huidige, langere termijnen dikwijls al niet volstonden - ook omwille van een onvoldoende personeelsbezetting op de psychosociale diensten (P.S.D.) in de gevangenissen en een ontoereikend arsenaal aan hulpverleningsinstanties, vooral dan voor residentiële behandelingen in de psychiatrische sector, om een nieuwe reclasering uit te bouwen.

De nóg kortere termijnen in het nieuwe wetsontwerp zouden wel eens een averechts effect kunnen hebben en meebrengen dat nog meer herzieningen zullen gemist worden en noodzakelijk in herroepingen zullen eindigen! Ik kan me trouwens niet van de indruk ontdoen dat bij de huidige wetsontwerpen ook op vele andere vlakken veel te weinig of zelfs helemaal niet het oor te luisteren werd gelegd bij de V.I.-commissies die nochtans al gedurende jaren een expertise terzake hebben opgebouwd. Wanneer ik dit schrijf loopt er evenwel bij de verschillende V.I.-commissies dan toch een uitnodiging binnen voor een hoorzitting in de Commissie voor de Justitie in de Senaat. Hopelijk wordt er tengevolge hiervan dan toch nog één en ander bijgestuurd. Abolitionisten van zowel het gevangenis- als het V.I.-systeem, m.i. veelal te vinden onder mensen met weinig of geen realiteitszin of veldervaring, zullen wellicht in al deze cijfers stof vinden om hun stelling kracht bij te zetten.

Vanuit mijn bijna 35-jarige praktijk als parketmagistraat en openbaar ministerie bij een V.I.-commissie ben ik mij er maar al te goed van bewust dat het gevangenisstelsel zeker niet het meest zaligmakende of probleemoplossende is, dat het voor veel verbetering vatbaar is en dat het systeem van alternatieve straffen en maatregelen verder uitgediept en vooral beter geoperationaliseerd dient te worden. Tegelijkertijd ben ik er echter ook van overtuigd dat voor bepaalde misdrijven en/of categorieën van delinquenten de gevangenisstraf het enige probate middel blijft om onmiddellijke recidive te voorkomen en om aldus tegelijkertijd ook de maatschappij te

beschermen. De gevangenen dienen dan wel zó georganiseerd en van toereikende middelen en voldoende personeel voorzien dat zij die in aanmerking komen om ooit toch terug hun plaats in de maatschappij te hernemen, daartoe op een verantwoorde wijze kunnen worden voorbereid, begeleid en behandeld.

Mijn ervaring met het V.I.-systeem van de wetten van 1998 is dat het met de nodige coördinatie, verfijning en vooral de input van de nodige middelen en een voldoende aantal gespecialiseerde mensen zowel in de strafinrichtingen zelf als bij de hulpverleningsinstanties erbuiten een zeer efficiënt middel is om iemands definitieve verbetering en reclasering te bewerkstelligen.

Gedetineerden uitsluiten van de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden vervroegd vrij te komen, maakt van hen "desesperado's" die op het einde van hun straf als ware tijdbommen terug in de maatschappij worden gedropt zonder enige controle of begeleiding. Ook gevangenen moeten binnen bepaalde grenzen perspectieven kunnen blijven hebben bij middel van kansen op een vervroegde invrijheidstelling onder voorwaarden of een aanpassing van hun straf naargelang tijdens de detentie wijzigende omstandigheden.

Het groot aantal voorlopige aanhoudingen is m.i. eerder een bewijs van het goed functioneren van het V.I.-systeem. Want laten we ons geen begoochelingen maken. Een definitieve reclasering blijft voor de meeste V.I.-gestelden, vooral voor veroordeelden wegens drugsdelicten of drugsgerelateerde misdrijven, een kwestie van vallen en opstaan. En zolang dat (her)vallen niet te diep gebeurt en niet al te veel schade veroorzaakt is het dikwijls veel productiever en opportuener de V.I.-gestelde terug op de been te helpen en zijn V.I. te herzien, onder desnoods verscherpte bijzondere voorwaarden, dan de V.I. te herroepen, hem zonder meer terug op te sluiten en het tot dan toe doorlopen reclaseringstraject, met ook positieve punten, volledig teniet te doen om nadien helemaal opnieuw van nul te moeten herbeginnen. Dat vereist van de V.I.-commissie en van het openbaar ministerie eraan verbou-

den, aan de hand van de signalen die zij ontvangen van de justitieassistenten en de parketten, een kort op de man/vrouw spelen. Talrijk zijn alzo heden ten dage in de schoot van de V.I.-commissie te Antwerpen de gevallen waaraan veel opeenvolgende zittingen worden gewijd om een V.I.-gestelde door een verhoogde controle en druk toch boven water te houden om hem uiteindelijk terug aan het zwemmen te krijgen naar de reclasseringskant.

In het hele V.I.-proces is m.i. een gedegen en strikte opvolging van de V.I.-gestelde nóg belangrijker dan de goed voorbereide en omkaderde V.I. zelf. Een goed overwogen voorlopige aanhouding, al dan niet gevolgd door een schorsing van de V.I., beide met voldoende tijdsbestek, kan daarin een goed instrument zijn als een soort time-out en bezinningsperiode binnen dewelke de reclassering ook nog terug op punt kan gesteld worden.

18 juni 2005